

مقدمه

آثار حج ، رحمت الهی

آثار حج ، وصال بهشت

آثار حج ، همبستگی دینی

آثار حج، شست و شوی گناهان

آثار حج، رونق اقتصادی

آثار حج، آمرزش الهی

آثار حج، پاکسازی و خلوص

آثار حج، سود معنوی

آثار بی توجهی و ترك حج

آثار عمره

آموزش حج

آمزش گناهان در حج

اجاره و حکم آن در حرم

احرام

احکام، وجوب حج

احکام حج، وقت کوچ از عرفات

احکام قربانی

ادای حقّ کعبه

ارزش کعبه

اشتقاق حج و دیدار کعبه

اعتکاف رسول الله در غار جرا

اقامه حج

امتحان و آزمایش الهی در حج

امنیت حرم

امنیت حرم

اموال کعبه

وظایف امیر الحاج

انبیای الهی در حج

اهمیت کعبه

اهمیت کعبه و حج

اهل و عیال مسافر

ایام الله در حج

بازار حج

بنای کعبه از زمان آدم

بنای کعبه از زمان آدم

بنای ساده کعبه

بهشت پاداش حج

بهترین وسیله تقرب به خداوند

توطئه بیگانگان در مراسم حج. (نامه ۳۳)

پاداش حج

پاداش حج، وصال بهشت

پاداش حج، غفران الهی

پناه بی پناهان

پناهگاه انسان ها

تبلیغات در حج

تجارت در حج

توطئه بیگانگان در مراسم حج

تعلیم و تعلم در حج

تقویت دین با حج

تواضع در حج

تواضع در حج

توجه به نیاز حجّاج

توجه به نیازمندان در حج

توحید در حج

توسل به خداوند

جایگاه انبیای الهی

جایگاه کعبه در اسلام

جهاد ناتوانان

حجّ آدم

حج، اعتراف به عزّت خداوند

حجّ انبیا

حج، بازار بندگی خداوند

حج، بهای بهشت

حج، بهترین وسیله تقرّب به خداوند

حج، بی توجهی به زیبایی های ظاهری

حج، بی توجهی به زیبایی های دنیوی

حج، دعوت برگزیدگان

حج، زایل کننده شخصیت های کاذب

حج، پیروی انبیای الهی

حج، جایگاه ترویج علوم دینی

حج، جهاد ناتوانان

حج، سبب رحمت الهی

حج و عمره، شستشو دهنده گناهان

[حج، تصدیق کلام خداوند](#)

[حج، عامل تقویت دین](#)

[حج، عامل همبستگی دینی](#)

[حج، عامل رونق اقتصادی](#)

[حج، محلّ گفتگوی دانشمندان](#)

[حج و حکومت اسلامی](#)

[حج و رفع نیاز محتاجان](#)

[حج، وسیله امتحان مردمان](#)

[حج، وسیله خلوص](#)

[حج، وعده گاه آمرزش الهی](#)

[حجرا](#)

[حجّ معنوی](#)

[حفظ اموال کعبه](#)

[حکومت اسلامی و خانه خد](#)

مقدمه

حمد و سپاس خداوند متّان را و درود و صلوات بر محمّد و آتش .

کعبه به عنوان مرکز توحید، قبله جهانیان، و حج به عنوان بی نظیرترین تجلّی عبادت و بندگی و باشکوهترین تجمّع الهی، و امام علی (علیه السلام) (به عنوان برترین الگوی انسانی کامل و نهج البلاغه به منزله بالاترین کلام انسانی، همواره به هم پیوندی قرین و ناگسستگی دارند .

علی، نه تنها مولود کعبه، که موعود کعبه است. ادای حقّ بیت الله فریضه است و معرفت علی (علیه السلام) این حق است .

و حجّ خانه توحید جز با اتصال به امامت و شناخت ولایت به اتمام نمی رسد. سرتاسر مناسک و اعمال حج، رمز و رازی دیگر دارد که آثار و ره آورد این عبادت در اسرار شگفت آن نهفته است .

و علی (علیه السلام) این برترین انسان، در بالاتری کلام، از کعبه، با فضیلت ترین نقطه جهان و از حج، پرشکوهترین عبادت، سخن می راند و در نهج البلاغه شریفش که نازل روح اوست، گوشه ای از زلال این فرمان الهی را برای تشنگان چشمه معرفت جاری می سازد .

این مجموعه، فهرستی از کلام بلیغ آن حضرت در باره خانه توحید در نهج البلاغه است .

امید آنکه در سال مولا امیر مؤمنان) علیه السلام (خدمتی باشد در ترویج معارف گهربار ولایت، و نشانی در راه عاشقان خانه دوست و محبان حریم ولایت .

این تلاش ناچیزی است در شناسایی مطالب آن کتاب نورانی، درباره کعبه و حج و فهرست بندی موضوعی آن .

گفتنی است، با توجه به تنوع موضوعات، چه بسا يك فرمان و بیان بلیغ حضرت، تبیین کننده چند مطلب و ناگزیر به چندین تکرار باشد .

امید آنکه مورد عنایت حضرت حق قرار گیرد .

آثار حج ، رحمت الهی

«... جَعَلَهُ اللَّهُ سَبَبًا لِرَحْمَتِهِ» (خطبه ۱۹۲)

«خداوند سبحان... حج را سببی برای رحمت خویش قرار داد .»

خطبه ها و نامه ها و حکمت های نهج البلاغه، اشارات بلیغی به آثار معنوی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی حج دارند. به فرمایش آن حضرت، در سایه برگزاری این مراسم معنوی، اثرات زیبایی از رحمت الهی، نصیب افراد و جوامع مسلمان می گردد .

آثار حج ، وصال بهشت

«جَعَلَهُ اللَّهُ... وَوَصَلَةٌ إِلَى جَنَّتِهِ» (خطبه ۱۹۲)

«...خداوند حج را وسیله ای برای رسیدن مردم به بهشت قرار داد .»

حج گزاران و کارگزاران حج، با لَئِيكَ به این فرمان الهی، درهای بهشت خدا را به روی خویش می گشایند .

آثار حج ، همبستگی دینی

«فَرَضَ اللَّهُ... وَالْحَجَّ تَقَرُّبَةً لِلدِّينِ» (حکمت ۲۵۲)

«خداوند حج را برای همبستگی مسلمانان واجب گردانید .»

و نیز حضرت امام هشتم) علیه السلام (فرمودند: خداوند خانه اش را نقطه گردهمایی از شرق و غرب جهان قرار داد تا مسلمانان همدیگر را بشناسند .

تألیف قلوب مسلمین و انس و وحدت میان آنان و نزدیکی و شناخت

حال همدیگر، از آثار پرشکوه این فریضه الهی است که حضرت امیر) علیه السلام (بدان اشاره

فرموده اند .

آثار حج، شست و شوی گناهان

«وَحَجُّ الْبَيْتِ وَاعْتِمَارُهُ... وَيَرْحَضَانِ الدَّنْبَ» (خطبه ۱۱۰)

«حج و عمره بیت الله الحرام... شستشو دهنده گناهان هستند .»

آری، از ره آوردهای ارزشمند حج، امرزش الهی برای حجاج خانه خداست .

آثار حج، رونق اقتصادی

«وَحَجُّ الْبَيْتِ وَاعْتِمَارُهُ، فَإِنَّهُمَا يَنْفِيَانِ الْفَقْرَ»... خطبه ۱۱۰)

«حج و عمره خانه خدا، نابود کننده فقر هستند».

آثار فراوان اقتصادی حج غیر قابل انکار است. رفع فقر و آبادانی بلاد مسلمین و رونق اقتصادی جوامع مسلمان، از دیگر آثار این فریضه الهی است که حضرت بدان اشاره دارند .

آثار حج، امرزش الهی

«...وَيَبَادِرُونَ عِنْدَهُ مَوْعِدَ مَغْفِرَتِهِ»... خطبه ۱)

«دعوت شوندگان حج بیت الله الحرام... به سوی وعده امرزش الهی می شتابند».

امرزش و غفران الهی، مهمترین آثار و ره آوردی است که هر مسافر خانه خدا می تواند برای خود به ارمغان آورد. ارمغان از جایی که حاجی میهمان است و پذیرایی میهمان با غفران الهی صورت می گیرد. و میهمان عارف در این خوان ضیافت، امرزش الهی را می خواهد و در طلبش شتاب فراوان دارد .

سعدی در گلستان گوید :

درویشی را دیدم سر بر آستان کعبه همی مالید و می گفت: یا غفور یا رحیم، تو دانی که از ظلوم جهول چه آید :

عذر تقصیر خدمت آوردم که ندارم به طاعت استظهار

عاصیان از گناه توبه کنند عارفان از عبادت استغفار

عابدان جزای طاعت خواهند و بازرگانان بهای بضاعت. من بنده امید آورده ام نه طاعت و به دریوزه آمده ام نه به تجارت، «اصْنَعْ بِي مَا أَنْتَ أَهْلُهُ»

بر در کعبه سائلی دیدم که همی گفت و می گرسی خوش

می نگویم که طاعتم بپذیر قلم عفو بر گناهم کش

باب دوم گلستان

آثار حج، پاکسازی و خلوص

«...وَتَمْتَحِيصًا بَلِيغًا»... خطبه ۱۹۲)

«و خداوند سبحان حج را.. برای پاکسازی و خالص شدن قرار داد».

حج صحنه آزمایش است که به خودسازی مسلمان و پاکسازی درونی و خالص شدن اعمال و نیات او می انجامد .

کعبه را گر هر دمی عزّی فزود آن ز اخلاصات ابراهیم بود

(مولوی)

آثار حج، سود معنوی

«...يُحْرَزُونَ الْأَرْبَاحَ فِي مَجَرِّ عِبَادَتِهِ». «خطبه ۱)

دعوت شوندگان حج بیت الحرام... سودهای فراوان در این تجارتگاه عبادت الهی به دست می آورند .

بندگی خداوند سود سرشار دارد. هر که به خداوند نزدیکتر شد، بی نیازتر شد. انسان حجگزار به خداوند تقرب بیشتری می جوید و در سایه این عبادت خالص به همه چیز می رسد .

آثار بی توجهی و ترك حج

«وَاللَّهِ اللَّهُ فِي بَيْتِ رَبِّكُمْ، لَا تُخْلَوْهُ مَا بَقِيْتُمْ، فَإِنَّهُ إِنْ تُرِكَ لَمْ تُنَظَرُوا». «نامه ۴۷)

«خدا را، خدا را، درباره خانه پروردگارتان، تا هستید آن را خالی مگذارید؛ زیرا اگر کعبه خلوت شود، مهلت داده نمی شوید.»

نامه ۴۷ نهج البلاغه وصیت نامه بسیار مهم حضرت است که ایشان پس از ضربت خوردن از شقی ترین مردم، در ماه رمضان سال ۴۰ هـ . در بستر شهادت به امام حسن و امام حسین (علیهما السلام) بیان فرمودند. در جمله فوق که قسمتی از وصیت نامه و سفارش به خانه خدا و حج می باشد، امام (علیه السلام) از آثار مهم ترك حج و تضعیف این مراسم را، از میان رفتن پشتیبان و غلبه دشمن درونی و بیرونی می داند .

آثار عمره

«وَحَجُّ الْبَيْتِ وَعَيْمَارُهُ، فَإِنَّهُمَا يَنْفِيَانِ الْفَقْرَ وَيَرْحَضَانِ الدَّنْبَ». «خطبه ۱۱۰)

«حج و عمره بیت الله الحرام، نابود کننده فقر و شستشو دهنده گناهان هستند.»

در این بیان، حضرت، عمره را هم مانند حج، دارای تأثیر بسزا در رونق اقتصادی مسلمین و نابودی فقر و تأمین حوائج مادی و دنیوی اجتماعات اسلامی می داند در حالی که بلافاصله تأثیر عمیق معنوی و اخروی آن نیز مدنظر آن امام بزرگوار قرار می گیرد که آمرزش گناهان معتمرین و عمره گزاران این بیت شریف است .

آموزش حج

«... فَأَقِمِ لِلنَّاسِ الْحَجَّ، ... فَأَقْتِ الْمُسْتَفْتَى، وَعَلِّمِ الْجَاهِلَ، وَذَاكِرِ الْعَالَمَ». «نامه ۶۷)

«پس برای مردم حج را بپا دار و سپس فتاوی دینی را به طالبان آن ابلاغ نما و نا آگاهان را آموزش ده و با دانشمندان به گفتگو پرداز.»

براستی حاجیانی که پا به این عرصه عظیم عبادی می گذارند. نیازمند آموزش

منسجم از مناسک و احکام حج، اسرار حج، اخلاق حج، و تعالیم دیگر مؤثر در بهره گیری هرچه بهتر از این موقعیت استثنایی هستند و حضرت در این نامه لزوم توجه

به این امر مهم را به فرماندار مکه به عنوان سرپرست حجّاج و امیر الحاج منصوب

امام، سفارش می کنند .

آمزش گناهان در حج

امام صادق (علیه السلام) فرمود :

«الْحُجَّاجُ يَصْدُرُونَ عَلَى ثَلَاثَةِ أَصْنَافٍ: ... صِئْفٌ يَخْرُجُ مِنْ دُنُوبِهِ كَهَيْئَةِ يَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ.»

«حجاج در سه گروه باز می گردند... و گروهی از آنان در حالی که گناهان آنان بخشیده شده، مانند روزی که از مادر زاده شده اند.»

اجاره و حکم آن در حرم

«... وَمَنْ أَهْلَ مَكَّةَ أَلَّا يَأْخُذُوا مِنْ سَاكِنِ أَجْرًا.» (نامه ۶۷)

«وبه مردم مکه فرمان ده تا از هیچ زائری در ایام حج، اجرت و مزد مسکن نگیرند.»

از موارد احکام فقهی مربوط به حرم این است که بعضی اجاره دادن خانه های حرم به زائران را ممنوع می دانند و بعضی دیگر آن را مکروه می شمارند. و سر آن این است که در قرآن می فرماید :

«... {سَوَاءٌ الْعَاكِفُ فِيهِ وَالْبَادِ} ; ... مَقِيمٌ وَمَسَافِرٌ فِيهَا يَكْسَانُونَ.»

دستور اصلی نیز همین بود که ساکنان مکه در خانه های خود را باز بگذارند تا

زائران با سکونت در آنها، مناسک حج خود را با رفاه و آرامش بیشتری انجام دهند

و برگردند.

احرام

«قَدْ تَبَدُّوا السَّرَابِيلَ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ.» (خطبه ۱۹۲)

«عاشقان بیت الله) لباس های خود را که نشانه شخصیت هر فرد است، (جهت احرام) در آورند و پشت سر اندازند.»

احرام مرحله ای از اعمال حج و عمره است که فرد با کندن لباس های ظاهری و ندای لَبَّيْكَ، به فرمان دعوت الهی، پاسخ می گوید و در جمع دیگر حجاج، به خدا می پیوندد و محرمات احرام را بر خود می پذیرد و وارد اعمال حج می شود.

چون همی خواستی گرفتی احرام چه نیت کردی اندر آن تحریم

جمله بر خود حرام کرده بدی هر چه مادون کردگار قدیم

ناصر خسرو

احکام، وجوب حج

«... وَفَرَضَ عَلَيْكُمْ حَجَّ بَيْتِهِ الْحَرَامِ.» (خطبه ۱)

«و خداوند حج خانه محترم خود را بر شما واجب گردانید.»

و قرآن می فرماید: { ... وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ }
«بر مردمانی که توانایی دارند، حجّ خانه برای خدا واجب گشت و هر کس کفر ورزد، بداند که خداوند از عالمیان بی نیاز است.»

احکام حج، وقت کوچ از عرفات

«... وَصَلُّوا بِهِمُ الْمَغْرِبَ حِينَ... وَيَدْفَعُ الْحَاجُّ إِلَى مِيٍّ» (نامه ۵۲)

«و نماز مغرب را با مردم زمانی بخوان که ... حاجی از عرفات به منا کوچ می کند.»

در این نامه که حضرت به فرمانداران شهرها می نویسد، فرامینی دارند در نحوه نمازشان با مردم که در آن، وقت نمازها و نماز مغرب را تعلیم می دهند و در وقت نماز مغرب، اشاره ای دارند به زمان کوچ حجّ از عرفات به مشعر و منا که هنگام نماز مغرب است.

احکام قربانی

«وَمِنْ تَمَامِ الْأَضْحِيَّةِ اسْتِشْرَافُ أُذُنِهَا، وَسَلَامَةٌ عَيْنِهَا.» (خطبه ۵۳)

«و کمال قربانی در این است که گوش و چشم آن سالم باشد.»

حیوانی که در حج برای قربانی انتخاب می گردد، احکام و شرایطی دارد که حضرت در این خطبه کوتاه، بیان مختصری در مورد سالم بودن آن آورده اند.

ادای حقّ کعبه

«وَقَرَضَ عَلَيْكُمْ حِجَّ بَيْتِهِ الْحَرَامِ ... فَرَضَ حَقَّهُ.» (خطبه ۱)

«خداوند سبحان حجّ خانه اش را بر شما فرض نمود و ادای حقّ کعبه را واجب گردانید.»

ارزش کعبه

«... بِأَحْجَارٍ لَا تَضُرُّ وَلَا تَنْفَعُ، وَلَا تُبْصِرُ وَلَا تَسْمَعُ، فَجَعَلَهَا بَيْتَهُ الْحَرَامَ» (خطبه ۱۹۲)

«سنگ هایی است که نه زیان می رسانند و نه نفعی دارند، نه می بینند و نه می شنوند. پس خداوند آنها را خانه محترم خویش قرار داد.»

در این خطبه حضرت ارزش خانه کعبه را به سنگ های آن نمی داند. سنگ های معمولی به تنهایی بی اثرند. بلکه به فرمایش آن بزرگوار، ارزش کعبه به آن است که خداوند این سنگ ها را خانه مورد احترام خود و وسیله ای برای امتحان بندگان خویش قرار داد.

فضل آن مسجد ز خاك و سنگ نیست لیک در بناش حرص و جنگ نیست

(محمد طیبی)

اشتیاق حج و دیدار کعبه

«... حِجَّ بَيْتِهِ الْحَرَامِ، ... يَرُدُّونَهُ وَرُودَ الْأَنْعَامِ.» (خطبه ۱)

«خانه محترم خداوند... که مردم چونان تشنگان به سوی آن روی می آورند.»

حضرت شیفتگان حرم الهی و مشتاقان خانه خدا را به تشنگانی توصیف کرده اند که مانند چهار پایان، بی تکلف به سوی آب هجوم می آورند .

اعتکاف رسول الله در غار حرا

«وَلَقَدْ كَانَ [رَسُوْلُ اللهِ] يُجَاوِرُ فِي كُلِّ سَنَةٍ بَحْرَاءَ فَأَرَاهُ، وَلَا يَرَاهُ غَيْرِي) . «خطبه ۱۹۲)

«همانا پیامبر) صلی الله علیه وآله (چند ماه از سال را در غار حرا می گذراند، تنها من او را مشاهده می کردم و کسی جز من او را نمی دید .»

پیامبر) صلی الله علیه وآله (در سالهای قبل از بعثت، خلوتگاهی در کوه حرا جهت عبادت برگزیدند. آیات نخست قرآن در این مکان بر پیامبر) صلی الله علیه وآله (نازل گشت .

اقامه حج

... «فَأَقِمْ لِلنَّاسِ الْحَجَّ» (نامه ۶۷)

«سپس برای مردم حج را بیای دار .»

قرآن می فرماید { :جَعَلَ اللهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ ; } ... خداوند کعبه را مایه قیام مردم قرار داد .»

در این نامه نیز که حضرت در فرمانی به فتم بن عباس، فرماندار مکه می نویسند، لزوم اقامه و برپایی آن را برای مردم تأکید می کنند .

امتحان و آزمایش الهی در حج

«أَنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ اخْتَبَرَ الْأَوْلِيْنَ مِنْ لَدُنْ أَدَمَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِلَى الْآخِرِينَ مِنْ هَذَا الْعَالَمِ ; بِأَحْجَارٍ ... فَجَعَلَهَا بَيْتَهُ الْحَرَامَ» . (خطبه ۱۹۲)

«همانا خداوند سبحان، انسان های پیشین، از آدم) علیه السلام (تا آیندگان این جهان را به وسیله سنگ هایی، که آن را خانه محترم خود قرار داد، آزمایش نمود .»

خداوند ادعای ایمان بندگان را می آزماید و در مسیر همین آزمایش، کعبه را وسیله ای برای امتحان مردم جهان قرار داد، امتحانی از اولین تا آخرین انسان .

امنیت حرم

«بَيْتِهِ الْحَرَامَ... وَيَأْلَهُونَ إِلَيْهِ وَلَهُ الْحَمَامُ» . «خطبه ۱)

«خانه محترم خداوند... که مردم همانند کیوتران به آن پناه می آورند .»

در حرم، کشتن حیوانات وحشی و شکار آنها حرام است. در حرم جنگ و خونریزی حرام است. کندن درختان و گیاهان حرم جایز نیست. حمل سلاح در آن ممنوع است. دست زدن به اشیای گم شده در حرم منع شده است. مجرمان پناهنده به حرم، نباید در آنجا مجازات شوند .

{ وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ آمِنًا . }

«و هنگامی که ابراهیم) علیه السلام (دعا کرد که پروردگارا ! این سرزمین را شهر امن قرار ده .»

کعبه امن و امانی لا جرم در مرتبت بارگاه و مجلس تو کعبه و بطحا شدند

(ادیب صابر)

امنیت حرم

«جَعَلَهُ (سبحانه و تعالی) ... وَلِلْعَائِدِينَ حَرَمًا» . «خطبه ۱)

«خداوند سبحان... کعبه را... خانه امن و امان برای پناهندگان قرار داد .»

حق گفت ایمن است هر آن کو به حج رسید ای چرخ حق گزار ز آفات ایمنی

(مولوی)

اموال کعبه

«...وَكَانَ حَلْيُ الْكَعْبَةِ فِيهَا يَوْمَئِذٍ، فَتَرَكُهُ اللَّهُ عَلَىٰ حَالِهِ، ... فَأَقْرَهُ حَيْثُ أَقْرَهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ» . (حکمت 270)

«و اما زیور آلات کعبه از اموالی بودند که خداوند آن را به حال خود گذاشت... تو نیز آن را به حال خود واگذار (و مصرف دیگر مکن) همانگونه که خداوند و پیامبر (صلی الله علیه و آله) آن را به حال خود واگذاشتند .»

حکم حضرت در آن هنگام که خلیفه دوم قصد استفاده از زیورهای کعبه را برای مصارف دیگر داشت، عدم جواز این کار بود. و استناد حضرت به عدم حکم خدا و عدم اقدام پیامبر (صلی الله علیه و آله) قرار گرفت .

و او نیز گفت :

«لَوْلَاكَ لَأَفْتَضَحْنَا . (وترك الحلي بحاله .)»

«یا علی اگر تو نبودی، رسوا می شدیم (و متعرض زیور آلات کعبه نشد .)»

امیر الحاج

رجوع شود به :

وظایف امیر الحاج .

حضرت در نامه ۶۷، به فتم بن عباس فرماندار مکه که منصوب خود در آن

شهر مقدس بود، فرمان برپایی حج را صادر نمود و وظایف امیر الحاج را به وی تذکر داد .

انبیای الهی در حج

«وَاخْتَارَ ... ، وَوَقَفُوا مَوَاقِفَ أَنْبِيَائِهِ» . «خطبه ۱)

«دعوت شونندگان به خانه محترم خداوند کسانی هستند که... پای خود را بر جایگاه انبیای الهی می گذارند .»

اشاره حضرت در این خطبه به آن است که انبیای الهی در خانه کعبه حضور یافته و حج بیت الله الحرام را انجام داده اند. در ضمن روایات بسیاری در تأیید انجام حج توسط حضرت آدم (علیه السلام) تا حضرت خاتم (صلی الله علیه و آله) نقل شده است.

اهمیت کعبه

«جَعَلَهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى لِّلْإِسْلَامِ عَلَمًا». «خطبه ۱»

«خداوند سبحان کعبه را برای اسلام نشانه گویا قرار داد.»

کعبه بسان پرچم و درفشی با شکوه بر فراز بنای رفیع اسلام همواره می بایست برافراشته باشد.

اهمیت کعبه و حج

«وَاللَّهِ اللَّهُ فِي بَيْتِ رَبِّكُمْ، لَا تُخْلَوْهُ مَا بَقِيتُمْ». «...نامه ۴۷»

«خدا را، خدا را، شما را وصیت می کنم درباره خانه خدا که تا هستید آن را خالی مگذارید.»

در بیان اهمیت بسیار بالای حج در اسلام، همین بس که حضرت این وصیت را در بستر شهادت به امام حسن و امام حسین (علیهم السلام) می کنند و در سفارش آن با دو بار ذکر جلاله «الله»، تأکید می نمایند.

اهل و عیال مسافر

«اللَّهُمَّ... وَأَنْتَ الْخَلِيفَةُ فِي الْأَهْلِ». «خطبه ۴۶»

«خداوندا! تو در وطن نسبت به باز ماندگان (و اهل و عیال) ما (مسافران) سرپرست و نگهداری.»

جمله فوق قسمتی از دعای سفر است که آن حضرت بیان فرموده اند و نیز از امام صادق (علیه السلام) نقل شده است که فرمودند: «الْحَاجُّ... مَحْفُوظٌ فِي أَهْلِهِ وَمَالِهِ»؛ «اهل و عیال و مال و منال مسافر خانه خدا محفوظ و در امان است.»

ایام الله در حج

«فَأَقِمْ لِلنَّاسِ الْحَجَّ، وَذَكِّرْهُمْ بِأَيَّامِ اللَّهِ». «نامه ۶۷»

«پس مناسک حج را برای مردم ببادار و متذکر ایام الله برای آنها باش.»

حضرت پس از لزوم بر پایی حج که در دستورشان به فرماندار مکه به عنوان امیرالحاج می نویسند، لزوم یاد ایام الله را نیز در ادامه به وی متذکر می شوند.

بازار حج

«يُحْرَزُونَ الْأَرْبَاحَ فِي مَجَرِّ عِبَادَتِهِ». «خطبه ۱»

«دعوت شوندگان حج بیت الله الحرام... سودهای فراوان در تجارت گاه و بازار عبادت الهی به دست می آورند.»

بنای کعبه از زمان آدم (علیه السلام)

«أَنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ اخْتَبَرَ الْأَوْلِيَيْنَ مِنْ لَدُنْ آدَمَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ... بِأَحْجَارٍ... فَجَعَلَهَا بَيْتَهُ الْحَرَامَ...» (خطبه ۱۹۲)

«همانا خداوند سبحان آزمایش کرد انسان ها را از آدم) علیه السلام (تا... با سنگ هایی... که آن را خانه محترم خود قرار داد.»

از این بیان حضرت چنین نتیجه ای نیز به دست می آید که بنای کعبه در زمان آدم) علیه السلام (نیز برپا بوده است و اقدام حضرت ابراهیم) علیه السلام (صرفاً تجدید بنای این خانه الهی بوده است .

بنای کعبه از زمان آدم) علیه السلام (

«ثُمَّ أَمَرَ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَوَلَدَهُ أَنْ يَبْنُوا أُعْطَاهُمْ نَحْوَهُ» (خطبه ۱۹۲)

«پس آدم و فرزندان او را فرمان داد که به سوی کعبه بازگردند.»

بنای ساده کعبه

«وَلَوْ كَانَ الْأَسَاسُ الْمَحْمُولُ عَلَيْهَا ، وَالْأَحْجَارُ الْمَرْفُوعُ بِهَا ؛ مِنْ زُمْرَةِ خَضْرَاءَ... لَخَفَّفَ ذَلِكَ مُصَارَعَةَ الشَّكِّ فِي الصُّدُورِ». (خطبه ۱۹۲)

«و اگر پایه ها و بنیان کعبه و سنگ هایی که در ساختمان آن به کار رفته، از زمرد سبز و یاقوت سرخ و دارای نور و روشنایی بود، دل ها دیرتر به شك و تردید می رسیدند.»

حضرت در این بیان فرموده است: خداوند بنای کعبه را ساده قرار داد تا انسانها را با آن بهتر بیازماید و امکان ایجاد زمینه های شك و تردید در این آزمایش الهی برای مشکل تر شدن این آزمون است؛ چرا که وسیله امتحان می بایست با توجه به ارزش و اهمیت نتیجه آن، صورتی مشکل تر داشته باشد .

بهشت پاداش حج

«جَعَلَهُ اللَّهُ... وَصَلَّةً إِلَى جَنَّتِهِ». (خطبه ۱۹۲)

«خداوند حج را وسیله ای برای... رسیدن بندگان به بهشت خویش قرار داد.»

بهشت پاداشی است که خداوند برای آنان که از آزمون بزرگ حج نیز، امتیاز قبولی را به دست آورند، مقرر فرموده است .

بهترین وسیله تقرّب به خداوند

«إِنَّ أَفْضَلَ مَا تَوَسَّلَ بِهِ الْمُتَوَسِّلُونَ إِلَى اللَّهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى... حَجُّ الْبَيْتِ وَاعْتِمَارُهُ». (خطبه ۱۱۰)

«همانا بهترین چیزی که انسان ها می توانند به وسیله آن به خداوند سبحان نزدیک شوند و متوسل گردند... حجّ خانه خدا و عمره آن است.»

وسایل تقرّب و نزدیکی به خداوند، بسیار است، اما آنچه را حضرت در این خطبه به عنوان بهترین این وسایل بر می شمارند، ده چیز است، ایمان، جهاد، اخلاص، نماز، زکات، روزه، حج، صلّه رحم، صدقه، کارهای پسندیده و یکی از این امور همان حج و عمره بیت الله الحرام است .

بی توجهی به زیبایی های دنیوی در حج

«...وَيَرْمُلُونَ عَلَى أَعْدَامِهِمْ ، شُعْنًا غُبْرًا لَهُ» (خطبه ۱۹۲)

«عاشقان بیت الله... طواف خانه می کنند... در حالی که موهایشان آشفته است و بدنهای غبار آلود دارند.»

توصیف حضرت از حجاج شیفته بیت الله در این است که آنان چنان عاشق زیارت خانه دوست هستند که بی توجه به وضعیت ظاهری، به محض رسیدن از راه دشوار سفر، با همان وضع آشفته، اما درونی زیبا، به دیدار کعبه که نشان از محبوب دارد، می شتابند.

بیگانگان در مراسم حج

رجوع شود به :

توطئه بیگانگان در مراسم حج. (نامه ۳۳)

در حالی که بیگانگان و دشمنان اسلام، تأثیرات عمیق حج را در ارتقای دین و دنیای مسلمین می بینند و تأثیر شگرف آن را در وحدت و انسجام بلاد اسلامی مشاهده می کنند، در مقابل این مراسم وحدت آفرین، بی تفاوت نمی نشینند و از توطئه در تضعیف آن مضایقه نمی کنند.

پاداش حج

«وَلَوْ أَرَادَ سُبْحَانَهُ... لَكَانَ قَدْ صَعَّرَ قَدْرَ الْجَزَاءِ ، عَلَى حَسَبِ ضَعْفِ الْبَلَاءِ.» (خطبه ۱۹۲)

«اگر خداوند سبحان خانه اش را در سرزمینی قرار می داد که... همانا پاداش آن به تبع ضعیف شدن آزمایش کمتر می شد.»

در این بیان، حضرت به حجاج رنجیده ای که برای رسیدن به خانه محبوب، سختی های فراوانی را متحمل می گردند، نوید می دهد که رنج های این سفر الهی هر چه بیشتر باشد، پاداش آن نیز به مراتب افزون تر خواهد بود.

پاداش حج، وصال بهشت

«جَعَلَهُ اللَّهُ... وَصَلَةً إِلَى جَنَّتِهِ.» (خطبه ۱۹۲)

«خداوند حج را سببی برای... رسیدن بندگان به بهشت قرار داد.»

و پیامبر (صلی الله علیه وآله (فرمود: يَكُ حَجِّ مِرْوَرٍ (نیکو)، از دنیا و هر چه در دنیاست بهتر است و چنین حجی پاداشی جز بهشت ندارد.

پاداش حج، غفران الهی

«... وَيَنْبَادِرُونَ عِنْدَهُ مَوْعِدَ مَعْوِرَتِهِ.» (خطبه ۱)

«دعوت شوندگان بیت الحرام... به سوی و عدگاه آمرزش الهی می شتابند.»

آمرزش الهی نیز پاداشی است که خداوند به مسافران کوی خویش وعده داده است و وعدگاه این گذشت و این عفو، خانه خداست.

پناه بی پناهان

«جَعَلَهُ... وَاللَّعَائِذِينَ حَرَمًا.» (خطبه ۱)

«خداوند سبحان... کعبه را... خانه امن و امان برای پناهندگان قرار داد.»

کعبه زو تشریف بیت الله یافت گشت ایمن هر که در وی راه یافت

(عطار)

پناهگاه انسان ها

«بَيْتِ الْحَرَامِ... يَا لَهُونَ إِلَيْهِ وَلَهُ الْحَمَامُ». «خطبه ۱»

«خانه محترم خدا... که انسان ها همانند کبوتران به آن پناه می برند.»

حضرت تعبیر از «پناه کبوتران»، اوج نیاز پناهنده شدن به ملجأ مطمئن برای انسان و آرام بخش بودن این پناه گاه ویژه را برای او نشان می دهد.

ای چو کعبه، وحوش را همه امن خلق را مقصر و درگهت مأمن

(مسعود سعد سلمان)

تبلیغات در حج

«فَأَقِمْ لِلنَّاسِ الْحَجَّ، وَذَكِّرْهُمْ بِآيَاتِ اللَّهِ». «نامه ۶۷»

«حج را برای مردم بیا دار و روزهای خدا را به ایشان متذکر باش.»

یادآوری ایام الله، روزهای خدا، روز قیامت، روز موت، نعمت های الهی و روزهای بزرگ پیروزی و موفقیت الهی، تبلیغاتی است که امام در حج به قثم بن عباس فرماندار مکه و امیر الحاج فرمان می دهند؛ تبلیغاتی که در ترغیب مردم به امور خیر می بایست هر سال با شکوهتر تدوین و اجرا گردد.

تجارت در حج

«يُحْرَزُونَ الْأَرْبَاحَ فِي مَجَرِّ عِبَادَتِهِ». «خطبه ۱»

«دعوت شوندگان حج بیت الحرام... سودهای فراوان در تجارت گاه الهی به دست می آورند.»

تجارت حج معامله ای است میان خالق و مخلوق، تجارتگاه حج بازار بندگی میهمانان بیت الرحمان است. حج در این بازار بهایی است برای خرید غفران الهی و بهشت خداوند؛ تجارتی که خسران ندارد.

توطئه بیگانگان در مراسم حج

«كَتَبَ إِلَيَّ يُعَلِّمُنِي أَنَّهُ وَجَّهٌ إِلَى الْمَوْسِمِ أَنْاسٌ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ ، الْعُمَى الْقُلُوبِ». «نامه ۳۳»

«به من خبر رسیده است که گروهی از کور دلان و... از اهل شام (مأمورین معاویه) به سوی مکه (برای توطئه) در مراسم حج گسیل شده اند.»

امام خمینی (قدس سره) : (در مراسم حج، ممکن است اشخاصی از قبیل ملاءهای وابسته به خود را وادار کنند که اختلاف میان شیعه و سنی ایجاد کنند و آنقدر به این پدیده شیطانی دامن زنند که بعضی ساده دلان باور کنند و موجب تفرقه و فساد شوند. برادران و خواهران هر دو فرقه باید هشیار باشند و بدانند که این کوردلان جیره

خوار با اسم اسلام و قرآن مجید و سنت پیامبر (صلی الله علیه وآله) می خواهند اسلام و قرآن و سنت را از بین مسلمین برچینند و یا لا اقل به انحراف کشانند .

تعلیم و تعلم در حج

«فَأَقِمْ لِلنَّاسِ الْحَجَّ... فَأَقِمْ الْمُسْتَقْفَى، وَعَلِّمِ الْجَاهِلَ». (نامه ۶۷)

«حج را برای مردم بیا دار و ... آنان که پرسش های دینی دارند، با فتواها آشنایشان گردان و ناآگاهان را آموزش ده .»

تقویت دین با حج

«فَرَضَ اللَّهُ... وَالْحَجَّ تَقْوِيَةً لِلدِّينِ». (حکمت ۲۴۴، فیض الاسلام)

«خداوند حج را به عنوان عاملی برای تقویت دین، واجب گردانید .»

حفظ و تقویت دین، ضرورتی انکارناپذیر و بلکه از اوجب واجبات است. تقویت دین طرق بسیار دارد و بسته به زمان و مکان و موقعیت خاص، روش ویژه خود را می طلبد، و حج به عنوان يك استراتژی همه ساله، این تأثیر نیرومند را در تقویت دین داشته و مسلمین آگاه می بایست بدان توجه جدی بنمایند .

تواضع در حج

«وَجَعَلَهُ سُبْحَانَهُ عِلْمًا لِتَوَاضُعِهِمْ لِعِظَمِهِ». (خطبه ۱)

«خداوند حج خانه اش را علامت تواضع مردم در برابر عظمت خویش قرار داد .»

حج از جمله مقامات و عباداتی است که فرد مسلمان با شرکت در آن، اوج تواضع و فروتنی خود را در برابر خالق نشان می دهد و با اجرای فرامین خداوند، کرنش خویش را در مقابل عظمت باری تعالی به نمایش می گذارد .

تواضع در حج

«حَتَّى يَهْزُؤُوا مَنَاكِبَهُمْ دُلًّا». (خطبه ۱۹۲)

«عاشقان بیت الله الحرام... شانه های خود را با خضوع و فروتنی بسیار (در سعی و طواف) می جنبانند .»

در حج، هر کس با هر شخصیت و با هر مقام و منصب دنیوی و هر نوع افتخار قومی و ظاهری، ذلیلانه، تمرین تواضع و فروتنی می کند. تواضع در برابر خالق، که فروتنی در برابر مخلوقات را هم به دنبال دارد .

توجه به نیاز حجاج

«وَمَرُّ أَهْلِ مَكَّةَ أَلَّا يَأْخُذُوا مِنْ سَاكِنِ أَجْرًا». (نامه ۶۷)

«و به مردم مکه فرمان ده تا از هیچ زائری در ایام حج اجرت مسکن نگیرند .»

رفع نیاز حجاج و از جمله تأمین مسکن آنان، از مسائل مهمی است که حکومت اسلامی در جهت برپایی هر چه باشکوهتر این فریضه الهی می بایست مد نظر داشته و بدان همت گمارد. در این نامه حضرت به فرماندار مکه و امیر الحاج منصوب خود، در این زمینه دستور صریح می دهند .

توجه به نیازمندان در حج

«وَلَا تَحْجِبَنَّ دَا حَاجَةً عَن لِّفَائِكَ بِهَا» (نامه ۶۷)

«و (در حج) هیچ نیازمندی را از دیدار خود محروم مگردان.»

توجه به نیازمندی های محرومان را امام به فرماندار مکه می نویسد و این اعم از نیاز حجّاج و نیاز محتاجان و نیاز مسلمانان سایر کشورهای اسلامی .

توحید در حج

«حَجَّ بَيْتِهِ الْحَرَامِ ... وَجَعَلَهُ ... وَإِدْعَانِهِمْ لِعِزَّتِهِ» (خطبه ۱)

«خداوند سبحان حجّ خانه اش را نشانه اعتراف به عزّت و بزرگی خویش قرار داد.»

تمامی مراسم حج درس توحید و اقرار به وحدانیت و عزّت و عظمت خداوند است. حج جدای از تمام آثار و منافع سرشار آن، تمرین یکتاپرستی و شناخت عظمت و بزرگی حضرت باری تعالی است .

توسل به خداوند

«إِنَّ أَفْضَلَ مَا تَوَسَّلَ بِهِ الْمُتَوَسِّلُونَ إِلَى اللَّهِ... حَجُّ الْبَيْتِ وَاعْتِمَارُهُ» (خطبه ۱۱۰)

«بهترین وسیله توسل و تقرب به خداوند سبحان، ... حجّ خانه خدا و عمره آن است.»

به فرموده حضرت در این خطبه، توسل به خداوند سبحان اسباب و وسایلی می خواهد (وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ) که به ده مورد از بهترین آنها اشاره می فرماید و حج و عمره، از جمله این وسایل ده گانه است که باعث توسل و تقرب به خداوند باری تعالی می گردند .

جایگاه انبیای الهی

«بَيْتِهِ الْحَرَامِ ... وَاخْتَارَ... وَوَقَّفُوا مَوَاقِفَ أَنْبِيَائِهِ» (خطبه ۱)

«خداوند برگزیدگانی را به حج دعوت نمود که... بر جایگاه انبیای الهی قرار گیرند.»

شاید کعبه تنها جایگاهی است که همه انبیای الهی از آدم (تا خاتم) صلی الله علیه و آله (در آن حضور یافته و به فرمان الهی حجّ بیت الله را انجام داده اند .

جایگاه کعبه در اسلام

«جَعَلَهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى لِّلْإِسْلَامِ عِلْمًا» (خطبه ۱)

«خداوند سبحان، کعبه را نشانه ای گویا برای اسلام قرار داد.»

جایگاه و ارزش کعبه در اسلام، موقعیت پرچم و درفش هر قدرت و هر مکتبی است. لذا این علم همواره باید بر پا و برافراشته بماند تا نشان از بر پایی و قدرت و شکوه اسلام باشد .

جهاد ناتوانان

«... وَالْحَجُّ جِهَادٌ كُلُّ ضَعِيفٍ» (حکمت ۱۳۶)

«حج جهاد هر ناتوان است.»

علی (علیه السلام) با این بیان، حج را مرتبه ای از جهاد فی سبیل الله قرار می دهند که مفهوم انجام حج را پیروزی بر سپاه دشمن در کمین می توان شمرد. بیانی که هم اهمیت و ارزش حج را بیان می کند و هم افراد ناتوان را از ناامیدی و دوری از مسؤولیت شرکت در جنگ، بر حذر می دارد.

حج آدم

«... ثُمَّ أَمَرَ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَوَلَدَهُ أَنْ يَنْتُوا أَعْطَاهُمْ نَحْوَهُ» (خطبه ۱۹۲)

«سپس آدم (علیه السلام) و فرزندان او را فرمان داد که به سوی کعبه بیایند.»

حضرت آدم (علیه السلام) و فرزندان او نیز به فرمان خداوند به این امتحان الهی تن دادند و به سوی آن روی آوردند، حج گزار شدند و مورد احترام و تبریک فرشتگان قرار گرفتند و در پی آدم (علیه السلام) سایر پیامبران الهی، این فرمان خداوند را لبیک گفتند.

حج، اعتراف به عزت خداوند

«حَجَّ بَيْتِ الْحَرَامِ ... وَجَعَلَهُ ... وَإِذْعَانِهِمْ لِعِزَّتِهِ» (خطبه ۱)

«حج بیت الحرام... که خداوند نشانه اعتراف مردم به عزت و بزرگی خویش قرار داد.»

اذعان و اعتراف به عزت و بزرگی خداوند و کوچکی و ذلت انسان در برابر حضرت باری تعالی، بیان بندگی خالص مخلوق است در برابر خالق و سرتاسر حج، مشق توحید و درس عبودیت مسلمان مؤمن است.

حج انبیا (علیهم السلام)

«بَيْتِ الْحَرَامِ ... وَاخْتَارَ ... وَوَقَفُوا مَوَاقِفَ أَنْبِيَائِهِ» (خطبه ۱)

«دعوت شوندگان به حج بیت الحرام... کسانی هستند که... در جایگاه و قوف انبیای الهی و قوف می کنند.»

حضرت در این خطبه، فریضه حج را پیروی انبیای الهی شمرده و قوف آنان را در این سرزمین و انجام حج بیان می فرماید. در روایتی دیگر در کتاب فروع کافی، جلد ۴، ص ۲۱۴ آمده است که: نوح (علیه السلام) هنگامی که کشتی اش دچار طوفان سهمگین بود، مراسم حج را به جای آورد.

موسی (علیه السلام) (با هفتاد پیامبر برای حج احرام بست).

یونس (علیه السلام) (در آغاز حج «لَبَّيْكَ كَثَافَ الْكُرْبِ الْعِظَامِ لَبَّيْكَ» گفت).

عیسی بن مریم (علیه السلام) (حجش را با «لَبَّيْكَ يَا ذَا الْمَعَارِجِ لَبَّيْكَ» آغاز نمود).

داوود (علیه السلام) (وقتی بر بالای کوه، موج جمیعت طواف کننده را دید، دست به دعا بلند کرد).

سلیمان (علیه السلام) (با حضور انس و جن، مناسک حج را به جا آورد).

حج، بازار بندگی خداوند

«يُحْرَزُونَ الْأَرْبَاحَ فِي مَجَرِّ عِبَادَتِهِ» (خطبه ۱)

«دعوت شونندگان حج بیت الحرام... سوده‌های فراوان در این بازار عبادت خداوند به دست می‌آوردند.»

امام خمینی (قدس سره) : «مراتب معنوی حج، که سرمایه حیات جاودانه است و انسان را به افق توحید و تنزیه نزدیک می‌کند، حاصل نخواهد شد مگر آنکه دستورات عبادی حج به طور صحیح و شایسته و مو به مو عمل شود.»

حج، بهای بهشت

«جَعَلَهُ اللَّهُ... وَصَلَّهُ إِلَى جَنَّتِهِ». (خطبه ۱۹۲)

«خداوند حج را وسیله‌ای... برای رسیدن (بندگان) به بهشت خویش قرار داد.»

برای وصال و راهیابی به جنت و بهشت، قیمت و بهایی لازم است که حج مقبول به فرموده حضرت، یکی از آنهاست و این جنت، جنت اوست. جنت خاص اوست.

حج، بهترین وسیله تقرب به خداوند

«إِنَّ أَفْضَلَ مَا تَوَسَّلَ بِهِ الْمُتَوَسِّلُونَ إِلَى اللَّهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى... وَحَجُّ الْبَيْتِ وَاعْتِمَارُهُ». (خطبه ۱۱۰)

«همانا بهترین وسیله تقرب به خداوند سبحان (ده چیز است؛ از جمله)... حج و عمره بیت الله الحرام.»

در این خطبه حضرت، حج و عمره را از جمله راه‌های ده گانه، و بهترین وسیله تقرب به خداوند می‌خوانند. حجی که سرتاسر اعمالش با نیت قربه الی الله برگزار شود به یقین تأثیری این چنین خواهد داشت.

حج، بی توجهی به زیبایی‌های ظاهری

«وَسَوْهُوا بِإِعْقَاءِ الشُّعُورِ مَحَاسِنَ خَلْقِهِمْ». (خطبه ۱۹۲)

«عاشقان بیت الله... بر اثر اصلاح نکردن موهای سر، قیافه زیبای خود را زشت گردانیده اند.»

حجاج بیت الله الحرام پس از طی مسافت‌های طولانی و سخت، در حالی به بیت خدا می‌رسند که موهای سرشان بلند و در اثر این پریشانی مو، قیافه‌هایشان نا مرتب است و بی توجه به آشفتگی ظاهری، به محض رسیدن به خانه محبوب، با همان وضع در هم به زیارت و طواف بیت الله می‌شتابند.

حج، بی توجهی به زیبایی‌های دنیوی

«وَيَرْمُلُونَ عَلَى أَقْدَامِهِمْ، شَعْتًا غُبْرًا لَهُ». (خطبه ۱۹۲)

«عاشقان بیت الحرام... بر پاهای خود هروله می‌کنند در حالی که (بی توجه به مظاهر دنیوی) موهایشان آشفته و بدنهای پرگرد و غبار دارند.»

در حج، حاجیان زیبایی‌های ظاهری را به دور می‌ریزند و بی توجه به مظاهر پوچ دنیوی، جلوه‌های زیبای خدایی را برگزیده اند.

حج گزاران، این حالت آشفته و غبار گرفته را در طی سفر حج و برای کسب رضای خداوند گرفته و زیبایی‌های شخصی خود را در این راه الهی از دست داده اند.

حج، دعوت برگزیدگان

«حَجَّ بَيْتِهِ الْحَرَامِ... وَاخْتَارَ مِنْ خَلْقِهِ سُمَاعًا أَجَابُوا إِلَيْهِ دَعْوَتَهُ» (خطبه ۱)

«خداوند از انسان ها شنوندگانی را برگزید (تا با انجام حج) سخن اورا تصدیق کنند.»

در روایات آمده است که حج در شب بیست و سوم ماه مبارک رمضان که شب قدر است، مقدر می شود، و در روایتی آمده است: اینگونه نیست که برخی از مردم تصور می کنند که اگر مال داشته باشند می توانند به حج بروند، چه بسا ثروتمندانی که بیش از مخارج سفر حج مال دارند، اما تا زمانی که خداوند به آنها اجازه ندهد، توفیق حج را به دست نمی آورند.

در هر حال، در این بیان حضرت، حج گزاران واقعی کسانی هستند که خداوند متعال آنان را برگزیده و دعوت به حج نموده است.

چند گویی کعبه را کاینکه به خدمت می رسم چون نخواهندت هنوز از دور خدمت می رسان

(نظامی)

حج، زایل کننده شخصیت های کاذب

«قَدْ تَبَدُّوا السَّرَابِيلَ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ» (خطبه ۱۹۲)

«عاشقان بیت الحرام... لباس های خود را که نشانه شخصیت آنها است، در آورند و پشت سراندازند.»

حج گزاران با ورود به احرام، شخصیت های دنیوی را پشت سر می اندازند و در مقابل، جز خداوند چیزی را نمی یابند. شخصیت های قومی، شخصیت های سیاسی، شخصیت های جغرافیایی، شخصیت های طبقه ای، شخصیت های مالی و اقتصادی، شخصیت های نظامی و حتی شخصیت های علمی که هر کدام با لباس های گوناگون و متحد الشكل (یونیفرم) و درجه، نمود برتری و بزرگی و تفاخر هستند، از تن بیرون می شوند و لباس یکرنگ و ساده و سفید و بی آرایش و هماهنگ برتن پوشیده می گردد. که دیگر هیچ شخصیتی جز تقوا، خریدار ندارد.

حج، پیروی انبیای الهی

«حَجَّ بَيْتِهِ الْحَرَامِ... وَاخْتَارَ مِنْ خَلْقِهِ... وَوَقَّفُوا مَوَاقِفَ أَنْبِيَائِهِ» (خطبه ۱)

«دعوت شوندهگان به حج بیت الله الحرام، کسانی هستند که... در جایگاه انبیا و قوف می نمایند.»

از آنجا که بنای دین همه پیامبران الهی، بر مبانی توحید و یگانه پرستی بوده است و از آنجا که همه انبیا به کعبه روی آورده و حج گزارده اند و از آنجا که قدم همه رسولان باری تعالی در این مکان مقدس جایگاهی را ایجاد نموده است، در واقع حج گزار در خانه خدا پای بر جای پای آن بزرگان گزارده و با حرکت در مسیر آنان پیروی انبیای الهی از آدم (علیه السلام) تا خاتم (صلی الله علیه و آله) را می نماید.

حج، جایگاه ترویج علوم دینی

«... فَأَقِمَّ لِلنَّاسِ الْحَجَّ، ... فَأَقَّتِ الْمُسْتَفْتَى، وَعَلَّمَ الْجَاهِلَ» (نامه ۶۷)

«پس حج را برای مردم بپادار... و فتاوی صادره را به پرسش کنندگان ابلاغ کن و نا آگاهان را آموزش بده.»

از جمله منافع بسیار ارزشمند حج، آثار علمی و فرهنگی این فریضه باشکوه الهی است و نقش آن در نشر معارف اهل بیت (علیهم السلام) و تفقه در دین در برخی از روایات بیان شده است.

حج، جهاد ناتوانان

«... وَالْحَجُّ جِهَادٌ كُلُّ ضَعِيفٍ». «حکمت ۱۳۶»

«حج جهاد هر ناتوان است».

به فرمایش حضرت، حج مرتبه ای از جهاد است. همانند رزمایشی است نیرومند و قدرت نمایی بی نظیر. عظمت و وحدت مسلمین را در چشم دشمنان می نمایاند و آنان را پیش از هرگونه توطئه و هجمه، از این خیال شوم و پلید بر حذر می دارد.

حج، سبب رحمت الهی

«جَعَلَهُ اللَّهُ سَبَبًا لِرَحْمَتِهِ». «خطبه ۱۹۲»

«خداوند حج را سببی برای رحمت خویش قرار داد».

از جمله اسباب و عللی که رحمت خداوند را به دنبال دارد، حجّ خانه اوست. فلسفه حج ورود در میهمانی خدای بزرگ و طلب رحمت افزون تر و خروج از معاصی و گناهان و توبه از گذشته اعمال و انتخاب راه و روش صحیح برای آینده است.

حج و عمره، شستشو دهنده گناهان

«وَحَجُّ الْبَيْتِ وَعَمْرَاهُ... وَيَرْحَضَانِ الذَّنْبَ». «خطبه ۱۱۰»

«حج و عمره بیت الحرام .. شستشو دهنده گناهانند».

حج، تصدیق کلام خداوند

«حَجَّ بَيْتِهِ الْحَرَامِ... وَاخْتَارَ مِنْ خَلْقِهِ سُمَاعًا... وَصَدَّقُوا كَلِمَتَهُ». «خطبه ۱»

«خداوند در میان انسان ها، شنوندگانی را برگزید (تا با انجام حج) سخن او را تصدیق نمایند».

زائران خانه خدا با اجابت دعوت حق، در واقع این کلام خداوند را تصدیق نموده لبیک می گویند که فرمود:

{ وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ . }

«ای ابراهیم در میان مردم به حجّ خانه خدا بانگ برآور تا به سوی تو آیند، در حالی که پیاده و سوار بر هر اشنتری لاغر، از هر راه دور می آیند».

حج، عامل تقویت دین

«فَرَضَ اللَّهُ... وَالْحَجَّ تَقْوِيَةً لِلدِّينِ». «حکمت ۲۴۴ فیض الاسلام»

«خداوند حج را برای تقویت دین واجب گردانید».

حکمت ۲۴۴، در ترجمه و شرح نهج البلاغه مرحوم فیض الاسلام به صورت «تَقْوِيَةٌ لِلدِّينِ» آمده است که به هر صورت با توجه به احادیث و روایات مشابه؛ از جمله این فرمایش حضرت زهرا (علیها السلام) «الْحَجُّ تَشْيِيدٌ لِلدِّينِ»؛ «حج پشتوانه استواری برای تحکیم دین است»، مفهومی مشابه داشته و این فرمایش نه تنها اهمیت حج را می رساند بلکه تکلیف عملی مسلمین را در حفظ و تقویت دین از راه حج نیز بیان می دارد.

حج، عامل همبستگی دینی

«فَرَضَ اللَّهُ... وَالْحَجَّ تَقَرُّبَةً لِلدِّينِ». (حکمت ۲۵۲)

«خداوند حج را وسیله نزدیکی و همبستگی مسلمانان قرار داد.»

حج، تبلور شکوه وحدت اسلامی و تجلی قدرت امت مسلمان و نمایشگاه حضور همدلان و همراهانی است که ناهمگونی «سیما» را با همگونی «سیرت» پیوند می زنند، تا شعار اتحاد اسلامی را فراتر از شکل ها، رنگ ها و معیارهای جغرافیایی و نژادی تحقق بخشند و تعالیم آیین وحدت آفرین اسلام را عرضه نمایند

حج، عامل رونق اقتصادی

«وَحَجُّ الْبَيْتِ وَاعْتِمَارُهُ، فَإِنَّهُمَا يَنْفِيَانِ الْفَقْرَ». (خطبه ۱۱۰)

«حج و عمره خانه خدا.. نابود کننده فقر هستند.»

حج، جدا از تأثیرات معنوی و اخروی، دارای منفعت دنیوی و رونق اقتصادی است و نتیجه آن از میان رفتن فقر در جوامع اسلامی است.

حج، محل گفتگوی دانشمندان

«... فَأَقِمَّ لِلنَّاسِ الْحَجَّ،... وَذَاكَرَ الْعَالِمِ». (نامه ۶۷)

«حج را برای دار... و با دانشمندان به گفتگو پرداز.»

بسیاری از دانشمندان از سرزمین های دور، در وقت معین حج، در این مکان موعود گرد می آیند. توجه به آنان و گفتگوی با علما و در مقیاس وسیع تر ایجاد زمینه های مباحثه عام دانشمندان و برگزاری جلسات و سمینارهای علمی می تواند آثار بسیار ارزشمندی را برای جوامع اسلامی و نشر و گسترش علوم در سراسر بلاد مسلمان در پی داشته باشد.

حج و حکومت اسلامی

«فَأَقِمَّ لِلنَّاسِ الْحَجَّ». (نامه ۶۷)

«پس برای مردم حج را برای دار.»

در این نامه که حضرت آن را در فرمانی به قثم بن عباس، فرماندار مکه نوشته اند، لزوم برپایی حج را توسط دستگاه حکومتی بیان کرده اند.

حج و رفع نیاز محتاجان

«وَلَا تَحْجِبَنَّ ذَا حَاجَةٍ عَنِ لِقَائِكَ بِهَا». (نامه ۶۷)

«و (در حج) هیچ نیامندی را از دیدار خود محروم مگردان.»

ابو احمد از صحابه خاص امام صادق (علیه السلام) (گوید: با امام صادق) علیه السلام (مشغول طواف بودم، دستش به دست من بود، مردی پیش آمد و از من حاجتی خواست، اشاره کردم آنجا باش تا فارغ شوم).

فرمود: کیست؟

گفتم: مردی است، از من حاجتی خواست .

فرمود: مسلمان است؟

گفتم: بلی .

فرمود: برو نیازش را برآور .

گفتم: طواف را قطع کنم؟

فرمود: بلی .

گفتم: گرچه واجب باشد؟

فرمود: بلی، گرچه واجب باشد. هر که در پی نیاز مسلمان رفت، خداوند برایش هزار هزار حسنه بنویسد و از او هزار هزار سیئه و گناه بزدايد و برایش هزار هزار درجه بالا ببرد

حج، وسیله امتحان مردمان

«فَجَعَلَهَا بَيْتَهُ الْحَرَامَ... اِتِّبَاءً عَظِيمًا، وَامْتِحَانًا شَدِيدًا وَاخْتِبَارًا مُبِينًا» . (خطبه ۱۹۲)

«پس آن را بیت محترم خویش قرار داد... (و حج آن را) آزمونی بزرگ و امتحانی سخت و آزمایشی آشکار» .

حج وسیله امتحان ایمان مردمان از حضرت آدم (علیه السلام) تا پایان انسان ها است؛ امتحانی که به فرموده آن بزرگوار بسیار بزرگ و سخت خواهد بود .

و حضرت در این خطبه، سه نوع آزمون الهی را بیان می کند .

حج، وسیله خلوص

«فَجَعَلَهَا بَيْتَهُ الْحَرَامَ... وَتَمْحِصًا بَلِيغًا» . (خطبه ۱۹۲)

«پس آن را خانه محترم خویش قرار داد (و حج آن را)... برای پاکسازی و خالص شدن» .

زائر بیت الله الحرام با تحمل سختی های سفر و طی راه های پر مشقت و اقدام به این عبادت الهی، تأثیرات ارزشمندی را در پاکسازی دل، از هر آنچه غیر خداست، به دست می آورد و با حجی مقبول بر خلوص دل می افزاید و صفای باطن را تحصیل و به ارمغان می برد .

حج، وعده گاه آمرزش الهی

«وَقَرَضَ عَلَيْكُمْ حَجَّ بَيْتِهِ الْحَرَامِ... وَيَنْبَادِرُونَ عِنْدَهُ مَوْعِدَ مَغْفِرَتِهِ» . (خطبه ۱)

«و خداوند حج خانه محترم خویش را بر شما واجب نمود... (و دعوت شوندگان)... به سوی وعده گاه آمرزش الهی می شتابند» .

به فرمایش حضرت، خانه خدا، وعده گاه آمرزش الهی است، و حضرت باری تعالی عفو و آمرزش خود را به حاجیان خانه اش وعده فرموده است .

حج معنوی

«فَجَعَلَهَا بَيْتَهُ الْحَرَامَ... تَهْوَى إِلَيْهِ ثَمَارُ الْأَفْنِدَةِ». «خطبه ۱۹۲»)

«خداوند آن (کعبه) را خانه محترم خویش قرار داد که... انسان ها به سوی آن با میوه دل ها [عشق] روی می آورند.»

حج، سرشار از جلوه های معنوی و درسهای بزرگ عرفانی و نمادهای پرشکوهی از رابطه عاشقانه بنده با معبود خویش است.

لذا به فرموده حضرت، عاشقان بیت الله، با این خصوصیت رو سوی خانه دوست می نمایند.

سفر کعبه، نمودار ره آخرت است گر چه رمز رهش از صورت دنیا شنوند

(خاقانی)

حِجْرَا

«وَلَقَدْ كَانَتْ رِسْوَلُ اللَّهِ [يُجَاوِرُ فِي كُلِّ سَنَةٍ بَحْرَاءَ فَارَاءَ، وَلَا يَرَاهُ غَيْرِي]. «خطبه ۱۹۲»)

«همانا پیامبر) صلی الله علیه وآله (چند ماه از سال را در غار حِجْرَا می گذراند و تنها من او را مشاهده می کردم و کسی جز من او را نمی دید.»

حِجْرَا نام غاری است در جبل النور یا کوه حِجْرَا، در فاصله ۶ کیلومتری مکه. این غار خلوتگاه پیامبر) صلی الله علیه وآله (در سال های قبل از بعثت بوده و آیات نخست قرآن در آنجا بر پیامبر) صلی الله علیه وآله (نازل شده است.

حفظ اموال کعبه :

وَكَانَ حَلِيُّ الْكَعْبَةِ فِيهَا يَوْمَئِذٍ، فَتَرَكَهُ اللَّهُ عَلَىٰ حَالِهِ... فَأَقْرَهُ حَيْثُ أَقْرَهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ. «حکمت ۲۷۰»)

«و اما زیورهای کعبه از اموالی بودند که خداوند آن را به حال خود گذاشت تو نیز آن را به حال خود واگذار، همانطور که خداوند و پیامبرش آن را به حال خود گذاشتند.»

در این بیان، حضرت بر حفظ زیورهای کعبه و عدم مصرف آن در امور دیگر تأکید می کند. چه بسا با تعمیم آن، حفظ استقلال مالی کعبه و مصرف وجوهات آن را در راه توسعه و گسترش خود حرم و اماکن وابسته به آن بتوان نتیجه گرفت.

حکومت اسلامی و خانه خدا

«وَاللَّهُ اللَّهُ فِي بَيْتِ رَبِّكُمْ، لَا تُخْلَوْهُ مَا بَقِيْتُمْ». «نامه ۴۷»)

«خدا را، خدا را، درباره خانه خدا، که تا زنده هستید آن را خالی مگذارید.»

این بیان قسمتی از وصیت آن حضرت در واپسین لحظات زندگی است به فرزندانش که در این نامه، حضرت لزوم اهمیت برپایی هر چه باشکوهتر حج و وظیفه حکومت اسلامی را در تقویت این عبادت مهم الهی، بیان می کند، اما با همه تشویق، اگر مردم به حج راغب نگشتند، بر امام مسلمین و حکومت اسلامی است که با اعزام آنان به حج، مخارج سفر آنان را تأمین کند.

